

## **שינוי בתפיסת הזהות המקצועית של המורה בעקבות מסע חשיבתי של סטודנטים לתואר שני ב"הוראה ולמידה" במכללת דוד ילין- דלית ורשבסקי**

**מסע חשיבתי** (שור, 2019) הוא תהליך לימודי שמטרתו לחולל שינוי בהבנה מושגית של הלומד. התהליך מתחיל מנקודת המבט של כאן ועכשיו ביחס למושג וחוזר אליו מאוחר יותר בסוף המסע. במהלך המסע המורה יוצר אינטראקציות מתווכות שונות המפגישות את הלומד עם היבטים שונים וחדשים של המושג הנלמד. הבנת התלמיד באה לביטוי בתוצרים חזותיים שהוא יוצר באינטראקציות השונות, ואלו מהווים בסיס לשיח כיתתי רב קולי ומפנה. בסופו של המסע התלמיד, וכן המורה, יכולים לראות באמצעות רצף התוצרים של התלמיד, ומקומו בסוף המסע בהשוואה לתחילתו, את השינוי בהבנה שהתחולל בו.

במסע החשיבתי זה השתתפו 8 מורים לגילאים שונים ובמסגרות שונות (מורים ביסודי, בתיכון, במכללה), במגוון מקצועות (עברית, אנגלית, מתמטיקה, הנדסת תוכנה, ספרות, חינוך, הנחית מורים) ובעלי וותק שונה בהוראה. שבע מתוך הקבוצה הן תלמידות שנה שניה בתואר שני ב"הוראה ולמידה" במכללת דוד ילין. בקבוצה השתתף כאחד התלמידים גם פרופ' ירון שור.

נקודת ההתחלה של המסע החשיבתי היה ברור המושג **"מקורות האנרגיה של המורה"**. מושג זה לקוח מהמאמר של ד"ר עודד שרמר המדבר על כך שהנחית מורים מבקשת לגעת במקורות האנרגיה של המורה- ערכו בעיני עצמו וזהותו המקצועית (שרמר, 1997). כמורה וכמנחת מורים בבית ספר נראה לי שברור מקורות האנרגיה האישיים של כל אחד מאתנו עשויה לעזור לכולנו להכיר את עצמנו מבחינה אישית ומקצועית, ולאפשר לנו להיות מורים טובים יותר ומודעים יותר לעצמנו ולתלמידנו.

המסע כלל שבע אינטראקציות מתווכות. בהתאם לתוצרים ולתכנים שעלו במפגש האחד, נבנתה האינטראקציה המתווכת הבאה, כשכל אינטראקציה בונה נידבך נוסף של הבנה. בכל מפגש ציירו המשתתפים ציור בהתאם לאינטראקציה המתווכת והסבירו אותו. במפגש האחרון כל משתתף התייחס לתהליך השינוי שעבר על פי רצף הציורים וההסברים שהיה פרוש לפניו, וסיכם אותם בציור והסבר. השינוי שחל בהבנה של המשתתפים היה דרמטי ונראה לעין בציורים ובכותרות שניתנו לתהליך.

**במפגש הראשון** התבקשו המשתתפים לצייר את מקורות האנרגיה שלהם כמורים ולהסביר את הציור. ברוב הציורים הופיעו עיניים של המורה או של התלמיד.

**במפגש השני** נסינו לברר את המושג "לראות את האחר" באמצעות השיר של זלדה "שני יסודות". המשתתפים התבקשו לבחור את השורה שמדברת אליהם, לצייר אותה ולהסביר את הציור.

**במפגש השלישי** בררנו את המושג "הקשבה" באמצעות השיר "קשב" של ט. כרמי, וקשרנו אותו לשיר "שני יסודות" שבו עסקנו באינטראקציה הקודמת.

**במפגש הרביעי** דמיינו דיאלוג בין מורה לתלמיד, ציירנו אותו והסברנו.

**במפגש החמישי** דמיינו דיאלוג ביננו לבין מורה משמעותי ומעורר השראה שהיה לנו, ציירנו בעקבות הדיאלוג הדמיוני ציור, והסברנו.

**במפגש השישי**, שהתקיים ביום השואה, קראנו את השיר של דן פגיס: "כתוב בעיפרון בקרון החתום". השיר, בו חוה מנסה לומר משהו לקין בנה, נקטע. המשימה הייתה להשלים את דברי חוה, לצייר ולהסביר. משימה זו הכניסה אותנו לנעליים של ההורה/ מחנך, העומד חסר אונים מול מעשה הילד והפער בין כוונותיו כמחנך לבין התנהגות בפועל.

**המפגש השביעי**, כאמור הוקדש להתבוננות על התהליך והשינוי שחולל.

להלן כמה דוגמאות לשינוי התפיסתי ביחס ל"עצמי" וביחס לזהות המקצועית שהתחולל במשתתפים בעקבות המסע החשיבתי:



הילה



הילה

בציור הראשון ציירה הילה את מקורות האנרגיה שלה כמורה, את האנשים השונים, אנשי צוות, מנחים פדגוגיים, תלמידים העומדים, כל אחד בפני עצמו, לצד השביל המתהווה על ידה. אין אינטראקציה בין האנשים השונים. כל אחד לעצמו. השביל נראה לעין אך אף אחד לא צועד בו.

בציור האחרון הדגישה הילה את החיבורים האנושיים. "חיבורים אנושיים הם שנותנים לי את מקורות האנרגיה. החיבור הוא זה שמאפשר קשב בין יסודות, מאפשר הרמוניה ולא ניתוק, חיבור בין מורה לתלמיד, חיבור בין אם לבן..." הלכידות של העיגולים הצבעוניים, המתערבבים זה בזה ויוצרים ישות חדשה ממחישים תפיסה אחרת של ביחד, של אינטראקציה ויצירה משותפת, של חיבור, קירבה ושייכות."



יהודית



יהודית

בציור הראשון ציירה יהודית לב ועין של המורה שמרגיש את התלמידים ורואה אותם ואת מקומם ביחס לנלמד. בציור מופיעים גם עין וחיוך של התלמיד כשהם מבינים ונהנים מהלמידה. המורה והתלמידים נמצאים כל אחד בנפרד בחלק אחר של הדף.

בציור המסכם את התהליך ציירה יהודית ים עם תנועת גלים, ובו לב שנפתח. היא הרגישה שהתהליך שעברה הוא כמו צלילה פנימה ולמעלה לרגשות שלה, ליחסיה עם התלמידים, לכוחות ולחולשות שלה. הלב שניפתח מורכב מרגשות שונים ומגוונים. יש בלב תנועה בין החלקים השונים.



ז



ז

בציור הראשון ציירה א' את עיניהם השונות של התלמידים, המשדרים אנרגיות שונות ורגשות שונים החודרים אל הלב שלה, המורה, ומהלב שלה חוזרים ללב התלמידים. הקשר אל לב התלמידים הוא הנותן לה כוח כמורה. כך הסבירה.

בציור האחרון התבוננה א' אל עצמה כבבושקה המכילה קומבינציות שונות של מורה, אישה, אמא, ילדה. דמות מורכבת רבת פנים, רגשות ותפקידים, דינמית, משתנה ומתפתחת.

במסע חשיבתי זה התבוננו המשתתפים בזהות המורה ותפקידו מנקודות מבט שונות. האינטראקציות המתווכות והציורים שהתבקשו לצייר ולהסביר בעקבותיהן, חיברו כל אחד מהמשתתפים לחוויה אישית שלו כמורה, והשיח הכיתתי הרחיב והעמיק את נקודות ההתייחסות וההבנה הן של המושג והן של עצמו.

אצל כל השותפים במסע החשיבתי, כולל בשלושת הדוגמאות הנ"ל, הציורים הם כלי באמצעותו ניתן לראות את השינוי שהתחולל. אנו עדים לשינוי מתפיסה פשטנית וחד ערכית של תפקיד המורה והאינטראקציה שלו עם התלמידים, לתפיסה מורכבת ועמוקה יותר של הזהות האישית והייחודית של המורה, של האלמנט הרגשי במעשה ההוראה, ובמיוחד בולטת ההבנה שגם הזהות של המורה ומקורות האנרגיה שלו דינמיים ומשתנים בהתאם לחיבורים האנושיים השונים שאנו חווים, לקומבינציות השונות של התפקידים השונים שאנו ממלאים כבני אדם, ובהתאם לדינמיות ולעומק הרגשות.

האינטראקציות המתווכות גרמו לכל משתתף לפגוש את עצמו שוב ושוב בהיבטים שונים. השיתוף בציורים ובהסברים הבליט את הייחודיות של כל אחד אך גם את המשותף לכולם. נוצרה אינטימיות בקבוצה וכל אחד בא לידי ביטוי וזכה להקשבה ולהתייחסות. נקודות המבט השונות העלו עוד ועוד היבטים שהרחיבו את ההתבוננות העצמית והעמיקו אותה. ההתבוננות על רצף הציורים שצוירו במסע, אפשר לראות את התהליכיות שחווינו.

חלק מהאינטראקציות המתווכות היו טקסטים מתוך תכנית הלימודים בספרות לתלמידי התיכון. את הטקסטים האלו לימדתי לא פעם בכיתה. המפגש איתם הפעם, כחלק מההוראה הקשובה, היה אחר ועוצמתי. הטקסט קיבל משמעות אישית, ייחודית, חווייתית. היצירה הפכה לרלוונטית, ולא היה זכר לניכור שחוויתי לא פעם מצד תלמידים בתיכון אל יצירות אלו.

ביבליוגרפיה:

שור, י'. (2019). *אומנות ההוראה הקשובה*. תל אביב: מכון מופ"ת.

שרמר, ע'. (1997). הנחיית המורה ושיפור ההוראה. ב- א' (פלדי, החינוך במבחן הזמן (עמ' 420-427). תל אביב: הוצאת "רמות".

